

MESLEK LİSESİ ÖĞRENCİLERİNDE ZORBALIK DAVRANIŞ EĞİLİMLERİNİN BAZI PSİKO-SOSYAL DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ¹

INVESTIGATION OF BULLYING BEHAVIOR TENDENCIES IN VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS IN TERMS OF VARIOUS PSYCHO-SOCIAL VARIABLES

Erdal KAZANCI

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye
Orcid: <https://orcid.org/0000-0003-1608-2795>
kazanciogluerdal@gmail.com

Nergüz BULUT SERİN

Prof.Dr., Lefke Avrupa Üniversitesi, Dr. Fazıl Küçük Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Aanabilim Dalı, Lefke, KKTC
Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-2074-3253>
nserin@eul.edu.tr

Received: February 16, 2022

Accepted: June 01, 2022

Published: June 30, 2022

Suggested Citation:

Kazancı, E., & Bulut Serin, N. (2022). Meslek lisesi öğrencilerinde zorbalık davranış eğilimlerinin bazı psiko-sosyal değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Su-Ay Development Association (IJOSDA)*, 1(1), 41-50.



Copyright © 2022 by author(s). This is an open access article under the [CC BY 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Öz

Bu çalışmada, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı meslek liselerinde öğrenim görmektedir öğrencilerin zorbalık davranış eğilimlerinin bazı psiko-sosyal değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada öğrencilerin zorbalık eğilimlerini saptamak amacıyla Satan (2006) tarafından geliştirilen Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2016-2017 Eğitim- Öğretim yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı üç farklı meslek lisesinde eğitim görmektedir olan 9.,10.,11. ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini ise uygun örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olan, 14-20 yaş aralığındaki toplam 170 öğrenci ile yapılmıştır. Bu öğrencilerin 95'i kadın (%55,9), 75'i (%44,1) erkektir. Verilerin analizinde, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), t test teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre zorbalık davranışına daha fazla eğilimli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada öğrencilerin yaşları, sınıf düzeyi, algılanan gelir düzeyi, annenin ve babanın hayatta olup olmaması değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anahtar Terimler: Zorbalık, okul zorbalığı, lise öğrencileri.

Abstract

In this study, it is aimed to examine the bullying behavior tendencies of students studying at vocational high schools affiliated to the Ministry of National Education in the Turkish Republic of Northern Cyprus in terms of some psycho-social variables. Bullying Behavior Tendency Scale developed by Satan (2006) was used to determine students' bullying tendencies. The population of the research is 9th, 10th, 11th and 12th grade students who are studying in three different vocational high schools affiliated to the Ministry of National Education in the Turkish Republic of Northern Cyprus in the 2016-2017 academic year. The sample of the study was made with a total of 170 students between the ages of 14-20, who were determined by the convenient sampling method. Of these students, 95 (55.9%) are girls and 75 (44.1%) are boys. One-way analysis of variance (ANOVA), t-test techniques were used in the analysis of the data. According to the results of the study, it was concluded that male students were more prone to bullying behavior than female students. In the study, no significant difference was found according to the variables of students' age, class level, perceived income level, whether the mother and father were alive or not.

Keywords: Bullying, school bullying, high school students.

¹ Bu makale 18. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (USOS)'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur [16-20 Ekim 2019. Antalya, Türkiye].

GİRİŞ

Zorbalık tüm dünyada çocuklar, ergenler ve yetişkinler arasında bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorbalıkla ilgili bir başka sorun ise, zorbaların ve kurbanların ileriki hayatları boyunca ruh sağlığı ve kişilik sorunları yaşamalarıdır. Toplumun tamamını ilgilendiren bu sorun öğrencilerin bir arada buldukları okul ortamlarında sıklıkla görülmektedir.

Öğrencilerin eğitim kurumlarında yaşadıkları istenmeyen olaylar, okula gitmek istememelerine, okula karşı olumsuz düşünceler geliştirmelerine neden olmaktadır. Öğrencilerin okullarına karşı besledikleri bu olumsuz duyguların en önemli sebeplerinden birisi de zorbalıktır. Akran zorbalığı, arzu edilmeyen bir davranış olarak hem zorba hem de kurban açısından fiziksel, sosyal, psikolojik ve akademik zararları olan bir davranıştır (Gökler, 2009). Şiddet, saldırganlık ve zorbalık evrensel kavramlardır ve tüm kültürlerde yaygındırlar. Ayrıca okullarda öğrenciler arasında yaşanan zorbalığın okul zorbalığı, akran zorbalığı gibi nitelendirildiği de görülmektedir (Gökler, 2009). Zorbalık (kaba güç) en kısa biçimde, incitme niyeti ile saldırı olarak tarif edilebilir. Zorbaca tavırlar, kurbanda acı ve üzüntüye sebep olur ve kurbanın kendini korumaya yönelik davranışları sergilemesi mümkün olmayabilir (Kepenekçi ve Çınkır, 2003). Bir öğrenci, sözlü, fiziksel, sosyal veya psikolojik güç sahibi bir veya daha fazla öğrenci tarafından kasıtlı olarak olumsuz eylemlerin tekrarlanan hedefi olduğunda zorbalığa uğrar ve mağdur olur (Ragozzino ve O'Brien, 2009). Farrington vd.'nin (2012) araştırma sonuçlarına göre meta-analizler, okulda zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkinin daha sonraki rahatsızlık ve depresyon ile olan gücünü belirtmektedir ve bu sonuçlar zorbalığa maruz kalma ve mağduriyetin daha sonraki rahatsızlık ve depresyon üzerinde uzun vadeli zararlı etkileri olduğunu ortaya koymaktadır.

Okul zorbalığının sıklık derecesini araştıran çalışmalar incelendiğinde okullarda zorbalığa uğrayan öğrencilerin oranının %4 ile %5 arasında değiştiği görülmektedir. Zorbalık eylemleri iki ana grupta incelenebilir. Bunlar doğrudan ve dolaylı zorbalık eylemleridir (Olweus, 1993). Doğrudan zorbalığa maruz kalma, bir kurban üzerinde nispeten açık fiziksel (vurmak, tekmelemek, itmek, boğmak) ve / veya sözlü (lakap takmak, tehdit etmek, alay etmek, kötü niyetli alay etmek) bir saldırdır. Alikışıfoğlu vd.'nin (2007) İstanbul'da liseye giden öğrencilere yönelik yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin %9,2'sinin zorbalık yaptığı, %22'sinin zorbalığa maruz kaldığı, %9,4'ünün ise hem zorba hem de kurban olduğu ortaya çıkmıştır. Pişkin ve Ayas'ın (2005) lise öğrencileri ile yaptıkları araştırmada zorbaların sebep oldukları zorbalık türleri incelendiğinde sözel %21,2, fiziksel %20,2, gruptan dışlama %8,6, eşyalara zarar verme %6,7 ve iftira, dedikodu ve söylenti %6 olarak saptanmıştır. Abu-Nazel vd.'nin (2003) 1350 ortaokul öğrencisiyle yaptığı araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin %19'unun başkalarına zorbalık yaptıklarını, %11,3'ünün kurban olduğunu ve %34,9'unun hem zorbalık yaptığını hem de mağdur olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Karaman-Kepenekçi ve Çınkır'ın (2001) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları bir çalışmada, öğrencilerin %44'ünün sözel, %30'unun fiziksel, %18'inin duygusal ve %9'unun ise cinsel içerikli zorbalığa uğradıkları saptanmıştır. Nansel vd.'nin (2001) 15686 öğrenciyle yaptıkları araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin %29,9'unun zorbaca davranışa orta düzeyde ya da sıklıkla karıştığını, bunların %13'ünün zorbaca davranışlara uğradığını, %10,6'sının zorbaca davranışlarda bulunduğunu ve %6,3'ünün hem zorbaca davranışlara uğrarken hem de zorbalık davranışları gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Akran istismarı veya zorbalık, okul çevresinden ayrı hadiseler olarak düşünülemeyecek aynı zamanda okulun psikososyal çevresini etkileyen bir sorundur. Doğurduğu sonuçları düşünüldüğünde hem zorba hem de kurban açısından yalnızca okuldan uzaklaşma ile sınırlı kalmayıp ömür boyu devam edebilecek sorunlar oluşturması bu konuda araştırma yapanları problemin önlenmesine yöneltmiştir (Hanhan, 2012; Hiloğlu ve Cenkseven, 2012). Öğrencilerin eğitim kurumlarında yaşadıkları istenmeyen olaylar, okula gitmek istememelerine, okula karşı olumsuz düşünceler beslemelerine sebep olmaktadır. Öğrencilerin okullarına karşı besledikleri bu olumsuz duyguların en önemli sebeplerinden birisi de zorbalıktır (Başar ve Çetin, 2013). Zorbalık, okul hayatındaki akademik, duygusal ve

toplumsal gelişimlerine negatif yönde tesir edeceği gibi; karşılaşılabilecek olan bu olumsuz sonuçlar zorba, kurban ve zorbalığa tanıklık eden diğer bireylerin hayatlarının kalan süresi boyunca da arzu edilmeyen problemlerin yaşanmasına sebep olabilir (Koç, 2006). Okul zorbalığı birçok ülkede ciddi bir sorundur. Bu konuyla ilgili yapılan araştırmaların çoğunda zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığı, kökeni ve önlenmesi (zorbalığa uğramak) üzerinde duruluyor. Bununla birlikte, okul zorbalığının ve mağduriyetin daha sonraki yaşam çıktıları üzerindeki uzun vadeli olumsuz etkileri konusunda giderek artan bir bilgi birikimi bulunmaktadır (Farrington vd., 2012). Çalışmalar incelendiğinde, zorbalığın sosyoloji, hukuk vb. diğer alanlarla ilgili bir konu olduğu sonucuna varılabilir (Doğruer, 2015). Dikbiyık ve Yılmaz'ın (2016) Tekirdağ ilinde ortaokul ve lise öğrencileri üzerinde yaptıkları bir araştırma sorularına cevap veren 644 öğrenciden %44'ü (280 öğrenci) zorbalığa maruz kaldıklarını bildirmiştir. Öğrencilerin en çok 'Sınıfta', 'Okul dışında, başka bir yerde' ve 'koridorda' zorbalıklara uğradıkları belirlenmiştir.

Danacı ve Çetin'in (2016) okul öncesi eğitim gören yaşları 36-59 ay arasında değişen elli çocukla yaptıkları diğer bir araştırma sonucuna göre; çocukların ortaya koydukları zorbalık davranışlarının sebepleri içerisinde parçalanmış ailede yaşama, tek çocuk olma, sosyoekonomik düzey, anne-baba eğitim düzeyi, çevre, kardeş sayısı, şiddete maruz kalma durumu gibi nedenler sayılmaktadır.

Topçu ve Erdur-Baker'ın (2016) yaşları 14 ile 18 arası değişen lise öğrencileri arasında yaptıkları araştırma sonuçlarına göre, çalışma grubunun dörtte birine yakınının siber ve geleneksel zorbalık mağduru olduğunu belirttiği görülmüştür. Güven'ın (2015) ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin zorbalık yapımları ile zorbalığa maruz kalmalarının, cinsiyet, anne-baba eğitimi, sosyoekonomik düzey ve empati eğilimi açısından inceleyen araştırma sonuçlarına göre, akran zorbalığı kurbanı olma durumu cinsiyete açısından değişiklik göstermezken, zorba olma durumu cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha sık zorbalık davranışı göstermektedirler. Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzey ile zorba olmaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmazken, sosyoekonomik düzey ile kurban olmaları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu saptanmıştır.

Önder-Cenkseven ve Sarı'nın (2012) 4., 5., 6. ve 7. sınıflara devam eden toplam 569 öğrenci ile yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin %5.1'i zorba, %6'sı kurban, %8.3'ü zorba-kurban ve %80.7'si zorbalığa karışmayan grupta yer almaktadır. Araştırmada bu gruplarda bulunan öğrencilerin oranı cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre zorba ve zorba-kurban gruplarında daha düşük oranda zorbalığa dahil olmuşlardır; kız öğrenciler, daha çok zorbalığa karışmayan grupta yer almaktadırlar. Burnukara ve Uçanok'un (2012) yaptıkları araştırmada ergenlerin, %5.1'nin zorba, %17.2'sinin kurban ve %9.6'sının da zorba/kurban statüsünde olmak üzere toplam %31.9'unun akran zorbalığına dahil olduğu görülmüştür.

Günümüz toplumlarında şiddet, saldırganlık, mobbing ve zorbalık gibi davranışların yoğun bir şekilde görüldüğü düşünüldüğünde bu alanlarda yapılan bilimsel çalışmalarında aynı oranda arttığını söylemek yanlış olmayacaktır. Araştırmaların yoğunlaştığı bu sorunlardan biriside zorbalıktır. Zorbalık, sonuçları düşünüldüğünde incelenmesi ve gerekli önlemlerin alınması gereken önemi bir konudur. Bu alanda daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır.

Araştırmada özellikle okul zorbalığının ele alınacağı düşünüldüğünde konunun önemi daha da artmaktadır. Çünkü gelişim çağındaki çocukların ve ergenlerin maruz kaldıkları problemleri çözmeleri yetişkinlere göre daha zor olmakta ve bu çözemedikleri problemlerin birçoğunu yetişkinlik dönemlerine taşımaktadırlar. Bu konuda yetişkinlerin, eğitimcilerin ve sorumluluk makamındaki diğer görevlilerin okul çağındaki çocuklara ve ergenlere daha fazla destek olmaları gerekmektedir. Bu sebeple özellikle okullarda zorbalık kavramının tam olarak anlaşılması faydalı olacaktır.

Problem Cümlesi

Meslek Lisesi Öğrencilerinin zorbalık davranış eğilimleri farklı sosyo-demografik değişkenlere göre anlamlı fark göstermekte midir?

Alt problemler

1. Meslek Lisesi öğrencilerinin zorbalık davranış eğilimleri cinsiyete göre anlamlı fark göstermekte midir?
2. Meslek Lisesi öğrencilerinin zorbalık davranış eğilimleri yaşlarına göre anlamlı fark göstermekte midir?
3. Meslek Lisesi öğrencilerinin zorbalık davranış eğilimleri sınıf düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?
4. Meslek Lisesi öğrencilerinin zorbalık davranış eğilimleri ailenin ekonomik durumunu algılamalarına göre anlamlı fark göstermekte midir?
5. Meslek Lisesi öğrencilerinin zorbalık davranış eğilimleri annenin hayatta olup olmamasına göre anlamlı fark göstermekte midir?
6. Meslek Lisesi öğrencilerinin zorbalık davranış eğilimleri babanın hayatta olup olmamasına göre anlamlı fark göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olan Farklı meslek liselerine devam eden öğrencilerin zorbalığa uğrama ve zorbalık yapma düzeylerinin farklı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini inceleyen bu araştırma, nicel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanan betimsel bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini KKTC Gazimağusa ilçesinde bulunan meslek lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini aynı liselerde 9.,10,11, ve 12. sınıflarda öğrenim görmekte olan 95'i kız, 75'i erkek olmak üzere toplam 170 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini uygun örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği: Araştırmada veri toplama aracı olarak Satan (2006) tarafından geliştirilen 'Zorbalık Davranış Eğilim Ölçeği' 67 maddeden oluşan 5 ' li likert tipinde bir ölçektir.Zorbalık davranış eğilim ölçeğinde zorbalık davranışına ilişkin tutumlar değerlendirilir. Puanın yüksek olması zorbalık davranış eğiliminin yüksek olduğu anlamına gelir. Zorbalık Davranış Eğilimi Ölçeği, ilköğretim II. kademedeki okuyan (6.,7. ve 8. sınıf) Satan (2006) tarafından geçerlik ($r=.67$) ve güvenirlik çalışmaları (Cronbach $\alpha=.95$) yapılmıştır. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0,84 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde çalışmanın amaçları doğrultusunda; yüzdeler, dökümleri, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), t test teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Araştırmanın Alt problemlerine İlişkin Bulgular

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Zorbalık Davranış Eğilimlerinin Karşılaştırılması

Araştırmada, "Meslek lisesi öğrencilerinin zorbalık eğilimleri cinsiyete göre anlamlı fark göstermekte midir?" şeklinde ifade edilen soruyu yanıtlamak amacıyla t testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Zorbalık Davranış Eğilimleri ile İlgili t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	n	Ortalama	ss	sd	t	p	Açıklama
Erkek	75	2,34	0,78	168	3,148	0,002	$p \leq 0.05$ Fark anlamlı
Kız	95	1,99	0,69				

Tablo 1’de görüldüğü üzere, erkek öğrencilerin zorbalık davranış eğilim puanı ortalaması 2,34 bulunurken, kız öğrencilerin zorbalık davranış eğilim puanı ortalaması 1,99 bulunmuştur ($t= 3,148$, $p \leq 0.05$). Buna göre, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre zorbalık davranışına daha çok eğilimli oldukları görülmektedir. Araştırma sonuçlarına genel olarak bakıldığında, Araştırmanın birinci alt problemi olan ‘cinsiyet’ değişkenine göre erkek öğrenciler kız öğrencilere göre zorbalık davranışına daha çok eğilimlidirler.

Bu konuyla ilgili literatür incelendiğinde bizim araştırma bulgularımız araştırma sonuçlarıyla (Satan, 2006; Öztürk vd., 2014; Aşıcı ve Aslan, 2010; Ayas ve Pişkin, 2011; Arıman, 2007; Ergün, 2015; Çayırdağ, 2006; Sarıbeyoğlu, 2007) tutarlılık gösterdiği görülmektedir.

Olweus (1993:2003) erkeklere uygulanan zorbalık davranışlarının %80’inin erkekler tarafından kızların maruz kaldığı zorbalık davranışlarının %60’ının da yine erkekler tarafından yapıldığını belirtmektedir. (Çalık vd., 2009). Diğer bir grup araştırmacı ise cinsiyet faktörünün zorbalık davranışında anlamlı bir fark oluşturmadığını saptamıştır (Pekel-Uludağlı ve Uçanok, 2005). Önder-Cenkseven ve Sarı ‘nın (2012 yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre zorba ve zorba-kurban gruplarında daha düşük oranda zorbalığa dahil olmuşlardır; kız öğrenciler, daha çok zorbalığa karışmayan grupta yer almaktadırlar. Güven’ in (2015) akran zorbalığı kurbanı olma durumu cinsiyete açısından değişiklik göstermezken, zorba olma durumu cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermektedir. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha sık zorbalık davranışını göstermektedirler.

Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Zorbalık Davranış Eğilimlerinin Karşılaştırılması

Araştırmada, “Meslek lisesi öğrencilerinin zorbalık eğilimleri sınıf düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?” şeklinde ifade edilen soruyu yanıtlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve ANOVA sonuçları ise Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2’de görüldüğü üzere, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre zorbalık davranış ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Araştırmanın üçüncü alt problemi olan ‘sınıf düzeyi’ değişkenine ‘12.sınıfların diğer sınıflara göre zorbalık olaylarına fazla karıştığını göstermektedir ancak bu durum anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Öztürk vd.’ nin (2014) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırma sonucu da bu araştırma sonucunu desteklemektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre Zorbalık Davranış Eğilimleri ile ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Açıklama
Gruplar Arası	4,037	3	1,346			$p > 0.05$
Gruplar İçi	90,925	166	,548	2,457	,065	Fark anlamsız
Toplam	94,962	169				

Tablo 2’de öğrencilerin sınıf düzeylerine göre zorbalık davranış ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Başar ve Çetin’ e (2013) göre ise öğrencilerin sınıf seviyeleri düştükçe zorba davranış düzeyleri artarken, sınıf düzeyleri arttıkça zorba davranış düzeyleri azalmaktadır. Ergün (2015) araştırma sonucunda akran zorbalığına uğrama ve akran zorbalığı göstermede sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği sonucunu bulmuştur.

Öğrencilerin Yaşlarına Göre Zorbalık Davranış Eğilimlerinin Karşılaştırılması:

Araştırmada, “Meslek lisesi öğrencilerinin zorbalık eğilimleri yaşlarına göre anlamlı fark göstermekte midir?” şeklinde ifade edilen soruyu yanıtlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve ANOVA sonuçları ise Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Zorbalık Davranış Eğilimleri ile ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Açıklama
Gruplar Arası	5,802	6	,967			
Gruplar İçi	89,160	163	,547	1,768	,109	p > 0.05 Fark anlamsız
Toplam	94,962	169				

Tablo 3’de görüldüğü gibi öğrencilerin yaşlarına göre zorbalık davranış ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Satan’ da (2006) ilköğretim öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında öğrencilerin yaşlarına göre zorbalık davranış eğilimleri arasında ilişki olmadığını saptamıştır. Araştırma sonuçlarımızdan farklı olarak 6., 7. ve 8. sınıflarla yaptığı araştırmada Aygüç (2015) toplam zorbalık puanının sonuçlarına göre, yaş ilerledikçe zorbalığın arttığını belirtmiştir.

Öğrencilerin Algılanan Gelir Düzeyine Göre Zorbalık Davranış Eğilimlerinin Karşılaştırılması

“Meslek lisesi öğrencilerinin zorbalık eğilimleri algılanan gelir düzeyine göre anlamlı fark göstermekte midir?” şeklinde ifade edilen soruyu yanıtlamak amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmış ve ANOVA sonuçları ise Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Ailelerin Algılanan Gelir Durumlarına Göre Zorbalık Davranış Eğilimleri ile ANOVA Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Açıklama
Gruplar Arası	,070	2	,035			
Gruplar İçi	94,892	167	,568	0,062	,940	p > 0.05 Fark anlamsız
Toplam	94,962	169				

Tablo 4’de görüldüğü gibi, öğrencilerin algılanan gelir düzeylerine göre, zorbalık davranış ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Satan (2006), ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma sonuçları öğrencilerin algıladıkları ekonomik düzeye (alt, orta, ve üst) göre var olan zorbalık eğilimi düzeyinde bir değişiklik olmadığını göstermektedir. Başar ve Başar ve Çetin’e (2013) göre de ailelerin gelir düzeyi ile öğrencilerin zorba davranışları düzeyinde anlamlı bir farklılık yoktur. Anne-baba eğitim düzeyi ile zorba ve kurban olma durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin içinden geldikleri sosyoekonomik düzey ile zorba olmaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmazken, sosyoekonomik düzey ile kurban olmaları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu saptanmıştır. Güven’ in (2015) ortaokul sekizinci sınıf öğrencilerinin zorbalık yapımları ile zorbalığa maruz kalmalarının, öğrencilerin içinden geldikleri sosyoekonomik düzey ile zorba olmaları arasında anlamlı bir farklılık saptanmazken, sosyoekonomik düzey ile kurban olmaları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu saptanmıştır.

Öğrencilerin Annelerinin Hayatta Olup-Olmaması Durumuna Göre Zorbalık Davranış Eğilimlerinin Karşılaştırılması

Araştırmada, “Meslek lisesi öğrencilerinin zorbalık eğilimleri annenin hayatta olup olmamasına göre anlamlı fark göstermekte midir?” şeklinde ifade edilen soruyu yanıtlamak amacıyla t testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Annelerinin Hayatta Olup-Olmaması Durumuna Göre Zorbalık Davranış Eğilimleri ile İlgili t-Testi Sonuçları

Anne Sağ Mı?	n	Ortalama	ss	sd	t	p	Açıklama
Sağ	166	2,13	0,74	168	-1,253	0,212	p > 0.05
Ölü	4	2,61	0,99				Fark anlamsız

Tablo 5 incelendiğinde, annesi hayatta olan öğrencilerin zorbalık davranış ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Öğrencilerin Babalarının Hayatta Olup-Olmaması Durumuna Göre Zorbalık Davranış Eğilimlerinin Karşılaştırılması

Araştırmada, “Meslek lisesi öğrencilerinin zorbalık eğilimleri babanın sağ olup olmamasına göre anlamlı fark göstermekte midir?” şeklinde ifade edilen soruyu yanıtlamak amacıyla t-testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Babalarının Hayatta Olup-Olmamasına Durumuna Göre Zorbalık Davranış Eğilimleri ile İlgili t-Testi Sonuçları

Baba Sağ Mı?	n	Ortalama	ss	sd	t	p	Açıklama
Sağ	166	2,13	0,75	168	-1,499	0,136	p > 0.05
Ölü	4	2,70	0,37				Fark anlamsız

Tablo 6 incelendiğinde, babası hayatta olan öğrencilerin zorbalık davranış ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmada, KKTC’de meslek lisesi öğrencilerinde görülen zorbalık davranışlarının farklı sosyo ekonomik değişkenlerin ele alındığı bu çalışmada, erkek öğrencilerin zorbalık davranış eğilimleri kız öğrencilere göre yüksek bulunmuştur. Özellikle erkek öğrencilerinde zorbalık eğilimlerini azaltmaya dönük olarak okulların rehberlik servislerinde tüm öğrencilere önleyici rehberlik ve psikolojik danışma çalışmaları yapılması önerilebilir.

Okul rehberlik servislerinde görevli okul psikolojik danışmanlarının zorbalık davranışlarını önleyici rehberlik çalışmalar yapmaları, ileriki eğitim kademelerinde görülebilecek zorbalık eğilimlerini azaltabilir.

Okullardaki zorbalık sorunuyla etkin bir biçimde baş edebilmek için başta yönetici, öğretmen, öğrenci ve veliler olmak üzere tüm okul personeli ile çevredeki sivil toplum kuruluşlarının desteğini almak ve işbirliği yapmak gereklidir. Kuşkusuz bu süreçte okul psikolojik danışmanlarına önemli görevler düşmektedir. Zorbalığı önleme ve müdahale konusunda okul personeline gerekli hizmet içi eğitim faaliyeti yapılmalıdır. Ayrıca okul idarecileri ve devlet kademesinde bulunan yöneticiler zorbalık olaylarının yaşandığı riskli alanları tespit ederek gerekli tedbirleri almalı, kanun koyucular ihtiyaç duyulan yasal düzenlemeleri yapmalıdırlar. Medya organlarında zorbalık konusunu işleyen yayınların yapılması teşvik edilmelidir. Bu konuda araştırma yapan üniversiteler ile zorbalığın sıklıkla yaşandığı okullar arasında işbirliğine gidilmelidir.

Bu çalışma, KKTC’de Magusa ilçesinde bulunan lise öğrencileri ile yapılmıştır, bu nedenle bu çalışma bulgularının genellenmesi bu örneklem grubu ile sınırlıdır. Bu konuda yapılacak olan yeni çalışmalarda, farklı kademe öğrencileriyle, farklı değişkenlerle, farklı yaş gruplarından öğrencilerle çalışılması önerilebilir.



KAYNAKLAR

- Abu-Nazel, M. W., & Mahdy, N. H. (2003). Predictors of bullying and Victimization Behavior among Secondary School Students in Alexandria. Conference on violence among Children and Adolescent Causes and Intervention (24-27 March 2003).
- Alikaşifoğlu M. ve Ercan O. (2007). “Çocukluk Çağında Kabadayılık/ Zorbalık Davranışları: Hekimler Açısından Anlamı”, *Türk Pediatri Arşivi*, 42, 19-25.
- Alikaşifoğlu, M., Erginoz, E., Ercan, O., Uysal, O., & Albayrak-Kaymak, D. (2007). Bullying behaviours and psychosocial health: results from a cross-sectional survey among high school students in Istanbul, Turkey. *European journal of pediatrics*, 166(12), 1253-1260.
- Arıman, F. (2007). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin zorbalık eğilimleri ile okul iklimi algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Unpublished master's thesis. Yeditepe University. Social Sciences Institute, Istanbul, Turkey.
- Aşıcı, H., & Aslan, S. (2010). Ergenlerde Okul Zorbalığı ile Algılanan Benlik Belirginliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2 (2), 467-485.
- Ayas, T., & Pişkin, M. (2011). Lise Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Okul Türü Bakımından İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 550-568, 2011. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>
- Aygüç, F. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Zorbalık Eğilimlerinin Aile İçi Şiddet Görme Durumuna Göre Değerlendirilmesi (Çekmeköy Örneği). Yüksek Lisans Tezi. İstanbul. Yeditepe Üniversitesi.
- Başar, M., & Çetin, Ö. (2013). İlk ve orta öğretim öğrencilerinin zorba davranışlara başvurma düzeyleri ve bu davranışları öğrenme ortamları üzerine bir araştırma. *NWSA-Education Sciences*, 8(4), 471-488.
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T., & Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 60(60), 555-576.
- Çayırdağ, N. (2006). İlköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin okul kültürünü algılayışları ile zorbalık eğilimleri ve zorbalıkla baş etme düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Unpublished Master's Thesis, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Danacı, M. Ö., & Çetin, Z. (2016). Erken Çocukluk Döneminde Görülen Okul Zorbalığı Davranış Eğilimlerinin Çocukların Kişisel/Sosyal-Dil-Motor Gelişimleri ile Olan İlişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(2),53-72.
- Doğruer, N. (2015). Bullying Scale Development for Higher Education Students: North Cyprus Case (Doctoral dissertation, Eastern Mediterranean University (EMU)-Doğu Akdeniz Üniversitesi (DAÜ)).
- Ergün, N. (2015). Erken Ergenlerde Okul, Aile ve Demografik Değişkenlere Göre Akran Zorbalığının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Farrington, D. P. (1993). Understanding and preventing bullying. *Crime and justice*, 381-458.
- Gökler, R. (2009). Okullarda akran zorbalığı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), 511-537.
- Güven, F. (2015). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin zorbalık yapımları ile zorbalığa maruz kalmalarının, cinsiyet, anne-baba eğitimi, sosyoekonomik düzey ve empati eğilimi açısından incelenmesi (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Hanhan, A. A. (2012). Onarıcı disiplin modelinin liselerde, akran istismarı ve şiddeti üzerindeki etkilerinin incelenmesi (Doctoral dissertation, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Hilooğlu, S., & Cenkseven-Önder, F. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinde zorbalığı yordamada sosyal beceri ve yaşam doyumunun rolü. *İlköğretim Online*, 9(3), 1159-1173.
- Karaman-Kepenekçi, Y., & Çınkır, Ş. (2001). Bullying among Turkish high school students. Yayınlanmamış Araştırma Raporu, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Kepenekçi, Y. K., & Çınkır, Ş. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34(34), 236-253.
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Jama*, 285(16), 2094-2100.
- Olweus, D. (1993). *Bullying at School: What we Know and What we Can Do*. Cambridge MA: Blackwell.
- Olweus, D.(2003).A profile of bullying at school.*Educational leadership*, 60(6),12-17.
- Önder, F. C., & Sarı, M. (2012). İlköğretim Öğrencilerinde Zorbalık ve Okul Yaşam Kalitesi. *İlköğretim Online*, 11(4).



- Önder, F. C., & Yurtal, F. (2008). Zorba, kurban ve olumlu özellikler taşıyan ergenlerin aile özelliklerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri/Educational Sciences: Theory & Practice*, 8(3), 805-832.
- Öztürk N., Atlı A., & Kutlu M. (2014). Ortaokul Öğrencileri Arasındaki Zorbalık Olaylarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Özel Sayı/15(3)*, 43-63. DOI: 10.17679/ıuefd.15365258
- Pekel-Uludağlı, N., Uçanok, Z. (2005). Akran zorbalığı gruplarında yalnızlık ve akademik başarı ile sosyometrik statüye göre zorba/kurban davranış türleri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 77-92.
- Pişkin, M., ve Ayas, T. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 102(2), 550-568.
- Ragozzino, K., & O'Brien, M. U. (2009). *Social and emotional learning and bullying prevention*. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning, Chicago, IL.
- Satan, A. (2006). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin zorba davranış eğilimlerinin okul türü ve bazı sosyo demografik değişkenler ile ilişkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Topçu, Ç., & Erdur-Baker, Ö. (2016). Zorbalık mağdurlarının yardım alma davranışı ve yardım kaynakları. *Ege Eğitim Dergisi*, 17(1), 127-145.

EXTENDED ABSTRACT

Bullying is a problem among children, adolescents and adults all over the world. Another problem with bullying is that both bullies and victims experience mental health and personality problems later in life. This problem, which concerns the whole society, is frequently seen in school environments where students are together. Undesirable events experienced by students in educational institutions cause them not to want to go to school and develop negative thoughts towards school. One of the most important reasons for these negative feelings that students have towards their schools is bullying. Considering that violence, aggression, mobbing and bullying are seen intensely in today's societies, it would not be wrong to say that scientific studies in these areas have increased at the same rate. One of these problems that research focuses on is bullying. Bullying is an important issue that should be examined and necessary precautions should be taken considering its consequences. More work is needed in this area. Considering that especially school bullying will be discussed in the research, the importance of the subject increases even more. Because it is more difficult for developmental children and adolescents to solve the problems they are exposed to, and they carry many of these unsolved problems to adulthood. In this regard, adults, educators and other officials in the responsibility authority need to provide more support to school-age children and adolescents. For this reason, it will be useful to fully understand the concept of bullying, especially in schools. The problem statement of the research is, Does the bullying behavior tendencies of Vocational High School students show a significant difference according to different socio-demographic variables? This research, is a descriptive study prepared by using the quantitative research method which examines whether the bullying and bullying levels of students attending different vocational high schools affiliated to the Ministry of National Education of the Turkish Republic of Northern Cyprus are different according to different variables. The sample group of this research consists of vocational high school students in the TRNC Famagusta district. The sample of the study consists of a total of 170 students, 95 girls and 75 boys, studying at the same high schools in the 9th, 10th, 11th and 12th grades. The sample of the study was determined by convenient sampling method. The Bullying Behavior Tendency Scale developed by Satan (2006) as a data collection tool in the research is a 5-point Likert-type scale consisting of 67 items. Attitudes towards bullying behavior are evaluated in the bullying behavior tendency scale. In line with the purposes of the study in the analysis of the data; Percentage breakdowns, one-way analysis of variance (ANOVA), t-test techniques were used. The level of significance in the study was taken as 0.05. When the results of the study are evaluated in general, in this study, which deals with the different socio-economic variables of the bullying behaviors seen in vocational high school students in the TRNC, the bullying behavior tendencies of male students were found to be higher than that of female students. It can be recommended to carry out preventive guidance and psychological counselling for all students in the guidance services of schools, especially in order to reduce the bullying tendencies of male students. School psychological counsellors working in school guidance



services can reduce bullying tendencies that can be seen in further education levels. In order to effectively cope with the problem of bullying in schools, it is necessary to get the support and cooperation of all school personnel, especially administrators, teachers, students and parents, and non-governmental organizations in the vicinity. Undoubtedly, school psychological counsellors have important duties in this process (Ayas & Pişkin, 2011). All areas where bullying events tend to occur (eg corridors, cafeteria, and playground) should be adequately monitored by adults (Ragozzino & O'Brien, 2009). Necessary in-service training activities should be given to school personnel about preventing and responding to bullying. In addition, school administrators and administrators at the state level should identify the risky areas where bullying events occur and take the necessary precautions, and legislators should make the necessary legal arrangements. Broadcasts dealing with bullying in media should be encouraged. Cooperation should be established between universities conducting research on this subject and schools where bullying is frequently experienced. This study was conducted with high school students in the district of Magusa in TRNC, so the generalization of the findings of this study is limited to this sample group. In new studies on this subject, it may be suggested to work with students from different levels, with different variables, and with students from different age groups.